

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΑΝΘΟΥ*

Ἐνταῦθα παρατίθενται

*ἅπερ ἠρωτήθησαν οἱ τῆς ἡμετέρας μουσικῆς σχολῆς μαθηταὶ
ἐπὶ τῆς ἐν τῷ Πατριαρχείῳ γενομένης συνοδικῆς ἀνακρίσεως
τοῦ ἡμετέρου τῆς μουσικῆς συστήματος
κατὰ τὸ ,αῳις' ἔτος*

- [Α]. *Τί ἐστι μουσική;*
Ἡ μουσικὴ εἶναι ἐπιστήμη μέλους καὶ τῶν περὶ μέλος συμβαινόντων.
- [Β]. *Τὸ μέλος πόθεν συνίσταται;*
Τὸ μέλος συνίσταται ἀπὸ μελωδίαν, ρυθμὸν καὶ λέξιν.
- [Γ]. *Τί ἐστι μελωδία;*
Ἡ μελωδία εἶναι πλοκὴ φθόγγων ἀνομοίων ὀξύτητι καὶ βαρύτητι.
- [Δ]. *Τί ἐστι φθόγγος;*
Ὁ φθόγγος εἶναι πτώσις φωνῆς ἐμμελῆς ἐπὶ μίαν τάσιν.

Titulus 4. τῆς μουσικῆς συστήματος X: Μουσικοῦ συστήματος ΕΛ ΕΑ Φ 5. κατὰ τὸ ,αῳις' ἔτος X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ

Α' 2. Ἡ μουσικὴ εἶναι X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ // μέλος ΕΛ ΕΑ Φ: μέλους X

Β' 2. Τὸ μέλος συνίσταται X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ

Γ' 2. Ἡ μελωδία εἶναι X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ

Δ' 2. Ὁ φθόγγος εἶναι X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ // τάσιν X ΕΛ ΕΑ: τάξιν Φ

* Ἐκδίδεται ἀπὸ τὶς ἀκόλουθες πηγές:

- ❖ *Ερμῆς ὁ Λόγιος* 7 (1817), σσ. 431-433 [= ΕΛ]
- ❖ Μ[ανουὴλ Ἰ. Γεδεών], «Ἐξετάσεις παλαιᾶς μουσικῆς σχολῆς», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως* 24 (1904), σσ. 34-36 [= ΕΑ]
- ❖ [Ἀνυπογράφως], «Ἐξετάσεις παλαιᾶς μουσικῆς σχολῆς», *Φόρμιγξ*, ἔτος Β', ἀριθμ. 17-18, Ἀθῆναι 15-31 Ἰανουαρίου 1904, σ. 7 [= Φ]
- ❖ ΧΡΙΣΤΑΝΘΟΥ, *Τὸ ἀνέκδοτο αὐτόγραφο τοῦ 1816*, σσ. 549-555 [= X]

Γιὰ τὴ διευκόλυνση τῆς ἀμεσης ἀναφορᾶς καὶ τῆς σαφοῦς παραπομπῆς σὲ κάθε ἐρωταπόκριση, ἐπέβαλα διπλὴ ἀρίθμηση· συγκεκριμένα, μίαν πρωτογενῆ κεφαλαιογράμματη ἐλληνικὴ ἀρίθμηση (ἀπὸ τὸ Α' ἕως τὸ ΛΖ') καὶ –παράλληλα– ἐπιπλέον ἰδιαίτερη στιχαρίδμηση (τοῦ συνόλου τοῦ κειμένου κάθε ἐρωταπόκρισης) μὲ ἀραβικοὺς ἀριθμούς. Στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα ἀκολούθησα τὴ θετικὴ μορφή. Σιωπηλὰ διόρθωσα, μόνον, ὅρι-

- [E']. Πόσα εἰσὶ τὰ συστήματα;
 Τὰ συστήματα εἶναι τρία· ὀκτάχορδον, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ διὰ πασῶν, πεντάχορδον, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ τροχός, καὶ τετράχορδον, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ τριφωνία.
- [C']. Μὲ πόσους φθόγγους περαίνεται τὸ διὰ πασῶν;
 Τὸ διὰ πασῶν περαίνεται μὲ ὀκτὼ φθόγγους, ἀλλ' ὁ ὀγδοὸς φθόγγος συμφωνεῖ μὲ τὸν πρῶτον· καὶ εἶναι τέλος μὲν τοῦ διὰ πασῶν, ἀρχὴ δὲ τοῦ δις διὰ πασῶν.
- [Z']. Ὁ τροχός μὲ πόσους φθόγγους περαίνεται;
 Ὁ τροχός περαίνεται μὲ πέντε φθόγγους, ἀλλ' ὁ πέμπτος συμφωνεῖ μὲ τὸν πρῶτον.

-
- E' 1. εἰσὶ ΕΛ ΕΑ Φ: εἶναι X 2. Τὰ συστήματα εἶναι X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ 3. τὸ ὁποῖον X: ὅπερ ΕΛ ΕΑ Φ // καὶ² X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ 4. τὸ ὁποῖον X: ὅπερ ΕΛ ΕΑ Φ
- C' 1. Μὲ πόσους φθόγγους X: Πόσοις φθόγγοις ΕΛ ΕΑ Πόσους φθόγγους Φ 2. Τὸ διὰ πασῶν περαίνεται μὲ X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ // φθόγγους X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ 3. μὲ τὸν πρῶτον X: τῷ πρώτῳ ΕΛ ΕΑ Φ // εἶναι τέλος μὲν X: τέλος μὲν ἐστι ΕΛ ΕΑ Φ
- Z' 1. Ὁ τροχός μὲ πόσους φθόγγους X: Ὁ δὲ τροχός πόσοις φθόγγοις ΕΛ ΕΑ Φ 2. Ὁ τροχός περαίνεται μὲ X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ // φθόγγους X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ 3. μὲ τὸν πρῶτον X: τῷ πρώτῳ ΕΛ ΕΑ Φ
-

σμένα ὀρθογραφικὰ ἀβλεπτήματα (μνημονεύω τὰ κυριότερα: στὸ χωρίο ΛC'.3 τῇ γραφῇ ὄν [στὴν πηγὴ X, στὸ μεταγεγραμμένο ἔντυπο (σ. 555), καταγράφεται ὡς ἀναφορικὴ ἀντωνυμία (ὄν)· στὸ χειρόγραφο (σ. 215) ἀπαντᾷ, ὀρθά, ὡς μετοχὴ οὐδετέρου γένους (ὄν)· ὅλες οἱ ἄλλες πηγές παραδίδουν γραφὴ μετοχῆς ἀρσενικοῦ γένους (ὄν)], τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ φθόγγου νη [ποῦ στὰ μὲν ΕΛ ΕΑ καὶ Φ παραδίδεται ὡς νι, στὸ δὲ X ὡς νη (γραφὴ ποῦ διατήρησα κι ἐδῶ)], ἀλλὰ καὶ τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ ἀριθμητικοῦ οὐσιαστικοῦ δύο [ἱστορικὴ (δύω) στὶς πηγές ΕΛ ΕΑ καὶ Φ, σύγχρονη (δύο) στὴν πηγὴ X (ἐδῶ κράτησα τὴν ἱστορικὴ γραφὴ)], ἀλλὰ καὶ τὴ στίξη πλήρους τοῦ κειμένου τοῦ ἐρωτηματολογίου (περιλαμβανομένης καὶ τῆς ἀλλαγῆς τῶν ἀρκτικῶν γραμμάτων ὀρισμένων λέξεων ἀπὸ κεφαλαῖα σὲ πεζά). Ἡ ἐκδόση ΣΕΡΓΗ, Τὸ περιοδικὸ Ἑρμῆς ὁ Λόγιος, σσ. 48-49, δὲν συνυπολογίζεται ἐδῶ, ἀφοῦ –μάλιστα– εἶναι καθαρά δειγματοληπτικὴ [περιλαμβάνει, συγκεκριμένα, τὶς ἐρωταποκρίσεις ὑπ' ἀριθμὸν Α'-Ε', Γ'-ΙΒ', ΚΗ' (μόνον τὴν ἀπάντησιν)-ΛΑ' καὶ ΛΓ'-ΛC'].

- [Η]. Ἡ τριφωνία μὲ πόσους φθόγγους περαίνεται;
Ἡ τριφωνία περαίνεται μὲ τέσσαρας φθόγγους, ἀλλ' ὁ τέταρτος συμφωνεῖ μὲ τὸν πρῶτον.
- [Θ]. Τί ἐστὶ συμφωνία;
Ἡ συμφωνία εἶναι πτῶσις κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ κρασις δύο φθόγγων, διαφερόντων ὀξύτητι καὶ βαρύτητι.
- [Ι]. Τί ἐστὶ διάστημα;
Διάστημα εἶναι ἐκεῖνο ὅπου περιέχεται ἀπὸ δύο φθόγγους, ἀνομοίους ὀξύτητι καὶ βαρύτητι.
- [ΙΑ]. Τί ἐστὶ σύστημα;
Σύστημα εἶναι ἐκεῖνο ὅπου περιέχεται ἀπὸ διαστήματα περισσότερα ἀπὸ τὸ ἓν.
- [ΙΒ]. Πόσοι τόνοι περιέχονται εἰς τὸ διὰ πασῶν σύστημα;
Εἰς τὸ διὰ πασῶν σύστημα, διαιρούμενον εἰς ἑπτὰ διαστήματα, περιέχονται τόνοι ἑπτὰ· καὶ τὸ μὲν πα βου διάστημα λέγεται τόνος ἐλάσσων, τὸ δὲ βου γα, τόνος ἐλάχιστος, τὸ δὲ γα δι, τόνος μεῖζων, τὸ δὲ δι κε, τόνος μεῖζων, τὸ δὲ κε ζω, τόνος ἐλάσσων, τὸ δὲ ζω νη τόνος ἐλάχιστος, τὸ δὲ νη Πα τόνος μεῖζων.
- [ΙΓ]. Τίνα λόγον ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους οἱ τόνοι;
Ὁ μὲν μεῖζων τόνος πρὸς τὸν ἐλάσσονα καὶ ἐλάχιστον ἔχει λόγον ὃν τὰ 12 πρὸς τὰ 9 καὶ πρὸς τὰ 7. Ὁ δὲ ἐλάσσων τόνος πρὸς τὸν μεῖζονα καὶ πρὸς τὸν ἐλάχιστον ἔχει λόγον ὃν τὰ 9 πρὸς τὰ 12 καὶ πρὸς τὰ 7. Ὁ δὲ ἐλάχιστος τόνος πρὸς τὸν μεῖζονα καὶ πρὸς τὸν ἐλάσσονα ἔχει λόγον ὃν τὰ 7 πρὸς τὰ 12 καὶ πρὸς τὰ 9.

- Η' 1. Ἡ τριφωνία μὲ πόσους φθόγγους X: Ἡ δὲ τριφωνία πόσοις φθόγγοις ΕΛ ΕΑ Φ
2. Ἡ τριφωνία περαίνεται μὲ τέσσαρας φθόγγους X: Τέσσαρσιν ΕΛ ΕΑ Φ 3. μὲ τὸν πρῶτον X: τῷ πρώτῳ ΕΛ ΕΑ Φ
- Θ' 2. Ἡ συμφωνία εἶναι X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ
- Ι' 2. Διάστημα εἶναι ἐκεῖνο ὅπου περιέχεται ἀπὸ δύο φθόγγους ἀνομοίους X: Τὸ περιεχόμενον ὑπὸ δύο φθόγγων ἀνομοίων ΕΛ ΕΑ Φ
- ΙΑ' 2-3. Σύστημα εἶναι ἐκεῖνο ὅπου περιέχεται ἀπὸ διαστήματα περισσότερα ἀπὸ τὸ ἓν X: Τὸ περιεχόμενον ἀπὸ περισσότερα διαστήματα τοῦ ἑνός ΕΛ ΕΑ Φ
- ΙΒ' 2. Εἰς τὸ διὰ πασῶν σύστημα, διαιρούμενον X: Ἐν τούτῳ διαιρουμένῳ ΕΛ ΕΑ Φ
- ΙΓ' 2. τόνος X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ 3. πρὸς² X ΕΛ ΕΑ: deest in Φ // τόνος X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ 4. πρὸς¹: X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ 5-6. Ὁ δὲ ἐλάχιστος τόνος πρὸς τὸν μεῖζονα καὶ πρὸς τὸν ἐλάσσονα ἔχει λόγον ὃν τὰ 7 πρὸς τὰ 12 καὶ πρὸς τὰ 9 X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ

- [ΙΔ]. Τί ἐστιν ἀνάβασις;
 Ἀνάβασις λέγεται σειρά φθόγγων, παριστωμένων μὴ διὰ τῆς αὐτῆς συλλαβῆς, κατὰ ταύτην τὴν τάξιν ὁδεύουσα· πα· βου· γα· δι· κε· ζω· νη· Πα.
- [ΙΕ]. Τί ἐστι κατὰβασις;
 Κατὰβασις λέγεται σειρά φθόγγων, παριστωμένων μὴ διὰ τῆς αὐτῆς συλλαβῆς, κατὰ τὴν ἐναντίαν τῆς ὀξύτητος τάξιν ὁδεύουσα· Πα· νη· ζω· κε· δι· γα· βου· πα.
- [Ις]. Τί ἐστι ἰσότης;
 Ἰσότης λέγεται σειρά φθόγγων, παριστωμένων διὰ τῆς αὐτῆς συλλαβῆς, μήτε ὀξυνομένων, μήτε βαρυνομένων.
- [ΙΖ]. Πόσα γνωρίζονται συστατικὰ τῆς μελωδίας;
 Συστατικὰ τῆς μελωδίας γνωρίζομεν δύο· ποσότητα δηλαδή καὶ ποιότητα. Διὰ τοῦτο καὶ δύο εἰδῶν χαρακτηῖρας διορίζομεν, διὰ τὰ γράφεται πᾶσα μελωδία.
- [ΙΗ]. Πῶς γνωρίζεται ἡ ποσότης;
 Ἡ ποσότης τῆς μελωδίας γνωρίζεται διὰ μέσου τῶν φθόγγων, ἐνεργουμένων διὰ τῆς ἀναβάσεως, καταβάσεως καὶ ἰσότητος.
- [ΙΘ]. Πόσοι εἶναι οἱ χαρακτηῖρες τῆς ποσότητος;
 Στοιχειώδεις χαρακτηῖρες διὰ τὴν ποσότητα τῆς μελωδίας ἀρκουσι δέκα· τὸ Ἰσον, τὸ Ὀλίγον, ἡ Πεταστή, τὰ Κεντήματα, τὸ Κέντημα, ἡ Ὑψηλή, ἡ Ἀπόστροφος, ἡ Ὑποῤῥοή, τὸ Ἐλαφρόν καὶ ἡ Χαμηλή.
- [Κ]. Πῶς γνωρίζεται ἡ ποιότης;
 Ἡ ποιότης τῆς μελωδίας γνωρίζεται διὰ τοῦ τρόπου τῆς ἐξαγωγῆς τῶν φθόγγων (διότι ἐκπίπτει ἡ φωνὴ ποτὲ μὲν δυνατῶς, ποτὲ δὲ ἀδυνάτως· καὶ ποτὲ μὲν ἐλαφρῶς, ποτὲ δὲ μετὰ βάρους· καὶ ποτὲ μὲ νέον πνεῦμα, ποτὲ δὲ συνεχῶς καὶ τὰ λοιπά) καὶ μάλιστα διὰ τῆς καταμετρήσεως τοῦ χρόνου ὅπου ἐξοδεύεται εἰς τὴν μελωδίαν.
- [ΚΑ]. Πόσα εἶναι τὰ σημεῖα τῆς ποιότητος;
 Τὰ σημεῖα, δι' ὧν γράφεται ἡ ποιότης τῆς μελωδίας, λέγονται ὑποστάσεις. Αὗται λοιπὸν εἶναι ἄλλαι μὲν ἐγχρονοὶ καὶ ἄλλαι ἄχρονοι. Καὶ ἐγχρονοὶ μὲν εἶναι πέντε· ἡ Ἀπλῆ, τὸ Γοργόν, τὸ Ἀργόν, τὸ Κλάσμα καὶ τὸ Απόδομα. Ἀχρονοὶ δὲ εἶναι ὀκτώ· ἡ Βαρεία, τὸ Ὁμαλόν, τὸ Ἀντικένωμα, τὸ Ψηφιστόν, τὸ Ἔτερον, τὸ Τρομικόν, ὁ Σταυρός καὶ τὸ Ἐνδόφωνον.

- [KB]. Τί ἐστι χρόνος;
Ὁ χρόνος εἶναι καταμέτρησις τῆς κινήσεως τοῦ κινουμένου.
- [KG]. Τί ἐστι ῥυθμός;
Ὁ ῥυθμός εἶναι σύστημα ἐκ χρόνων, κατὰ τινὰ τάξιν συγκειμένων. Θεωροῦνται δὲ περὶ τὸν ῥυθμὸν τέσσαρα· ἄρσις, θέσις, ψόφος καὶ ἡρεμία.
- [KA]. Τί ἐστὶν ἕκαστον αὐτῶν;
Ἄρσις μὲν εἶναι φθορὰ σώματος ἐπὶ τὰ ἄνω· θέσις δὲ φθορὰ σώματος ἐπὶ τὰ κάτω· ψόφος δὲ ἡ τοῦ σώματος πληγὴ· καὶ ἡρεμία ἡ στάσις αὐτοῦ.
- [KE]. Τίς μὲν ὁ βραχύς, τίς δ' ὁ μακρὸς χρόνος;
Χρόνος βραχύς λέγεται ἐκεῖνος ὅπου μετρεῖται μὲ μίαν θέσιν ἢ μὲ μίαν ἄρσιν ἀπλῆν. Χρόνος δὲ μακρὸς λέγεται ἐκεῖνος ὅπου μετρεῖται μὲ μίαν θέσιν ἢ μὲ μίαν ἄρσιν σύνθετον ἀπὸ Ἀπλᾶς δύο ἢ τρεῖς ἢ τέσσαρας διότι ὁ ῥυθμικὸς χρόνος προχωρεῖ ἕως τετραδός.
- [KC]. Τί ἐστι πούς;
Τὸ γινόμενον ἐξ ἄρσεως καὶ θέσεως λέγεται πούς· καὶ τὸ γενόμενον ἐκ ποδῶν, λέγεται ῥυθμός. Δώδεκα δὲ εἶναι ὅλοι οἱ πόδες ἐξ ὧν γίνονται οἱ ῥυθμοί.
- [KZ]. Τί ἐστι χειρονομία;
Χειρονομία ἐλέγετο ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαστικούς μουσικούς μία μέθοδος δι' ἧς ἐκινεῖτο ἡ χεὶρ, ἀφορῶσα εἰς καταμέτρησιν τοῦ χρόνου, ἐν ταύτῃ καὶ εἰς ἰδεασμὸν τῆς μελωδίας.
- [KH]. Πῶς διαιρεῖται ἡ μουσική;
Ἡ μουσικὴ διαιρεῖται εἰς γένη τρία· διατονικόν, χρωματικόν καὶ ἑναρμόνιον.
- [KO]. Τί ἐστι γένος;
Γένος εἶναι ποιά διαίρεσις τετραχόρδου. Καὶ ὅταν μὲν τὸ τετράχορδον περιέχῃ τόνους μόνον, λέγεται τὸ γένος διατονικόν· ὅταν δὲ περιέχῃ καὶ ἡμίτονον, λέγεται χρωματικόν· καὶ ὅταν περιέχῃ καὶ τεταρτημόριον τόνου, λέγεται ἑναρμόνιον.

ΚΘ' 2. Γένος εἶναι X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ 3. περιέχῃ² X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ
4. λέγεται X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ // καὶ ὅταν περιέχῃ X: ὅταν δὲ ΕΛ ΕΑ Φ
5. λέγεται X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ

- [Λ]. Τί ἐστὶ κλίμαξ;
Κλίμαξ λέγεται ἡ συνεχῆς σειρά τῶν φθόγγων ὅπου ζητεῖ τὸ σύστημα. Ὅθεν, τοῦ μὲν διὰ πασῶν ἡ κλίμαξ περιέχει φθόγγους μὲν ὀκτώ, τόνους δὲ ἑπτὰ· τοῦ δὲ τροχοῦ ἡ κλίμαξ περιέχει φθόγγους μὲν πέντε, τόνους δὲ τέσσαρας· τῆς δὲ τριφωνίας ἡ κλίμαξ περιέχει φθόγγους μὲν τέσσαρας τόνους δὲ τρεῖς.
- [ΛΑ]. Τί ἐστὶν ἤχος;
Ἦχος λέγεται ἡ συστηματικὴ κλίμαξ δι' ἧς ὠρισμένως ὁδεύοντες ἀπεργάζονται τὴν μελωδίαν.
- [ΛΒ]. Πῶς ὁδεύουσιν οἱ ἤχοι;
Ὁ μὲν πρῶτος ἤχος ὁδεύει διατονικὴν κλίμακα, κατὰ τὸν τροχὸν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· ὁ δὲ δεύτερος ἤχος ὁδεύει χρωματικὴν κλίμακα, κατὰ τὴν διφωνίαν ὁμοίαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· ὁ δὲ τρίτος ἤχος ὁδεύει ἐναρμόνιον κλίμακα, κατὰ τριφωνίαν ὁμοίως· καὶ ὁ τέταρτος ἤχος ὁδεύει διατονικὴν κλίμακα, κατὰ τὸ διὰ πασῶν ὁμοίως.
- [ΛΓ]. Μεταχειρίζονται καὶ ἄλλα σημεῖα οἱ μουσικοί;
Ἐκτὸς τῶν σημείων τῆς ποσότητος καὶ ποιότητος τῆς μελωδίας μεταχειρίζονται οἱ μουσικοὶ καὶ ἄλλα σημεῖα διὰ τὰς μαρτυρίας, διὰ τὰς φθοράς καὶ διὰ τὴν δίεσιν καὶ ὕφεσιν.
- [ΛΔ]. Εἰς τί χρησιμεύουσιν αἱ μαρτυρίαι;
Ἡ μαρτυρία προσδιωρίζει τὸν φθόγγον ὅπου γίνεται ἀρχὴ τῶν φθόγγων τῆς μελωδίας καὶ ὅταν εὐρίσκηται ἐν τῷ μέσῳ τῆς μελωδίας χρησιμεύει πρὸς πίστῳσιν ἀσφάλειας.

Λ' 2. Κλίμαξ λέγεται X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ 2-3. ὅπου ζητεῖ τὸ σύστημα X: τῶν ὑπὸ τοῦ συστήματος ζητουμένων ΕΛ ΕΑ Φ

ΛΑ 2. Ἦχος λέγεται X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ

ΛΒ' 2. ἤχος ὁδεύει X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ 3. ἤχος ὁδεύει X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ // κλίμακα X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ 4. ὁμοίαν X: ὁμοίως ΕΛ ΕΑ Φ // ἤχος ὁδεύει X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ 5. κλίμακα X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ 5-6. ἤχος ὁδεύει X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ 6. κλίμακα X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ

ΛΓ' 3. οἱ μουσικοὶ X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ // σημεῖα X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ

ΛΔ' 1. χρησιμεύουσιν X: χρησιμεύουν ΕΛ ΕΑ Φ 2. ὅπου γίνεται X: τὸν γινόμενον ΕΛ ΕΑ Φ 3-4. καὶ ὅταν εὐρίσκηται ἐν τῷ μέσῳ τῆς μελωδίας χρησιμεύει X: χρησιμεύει δὲ ΕΛ ΕΑ Φ

- [ΛΕ]. Τί ἐστι φθορά;
 Ἡ φθορά εἶναι μία μεταβολή ὅπου γίνεται εἰς τὴν μελωδίαν, ἢ ἀπὸ
 γένος εἰς γένος, ἢ ἀπὸ ἤχον εἰς ἤχον, ἢ ἀπὸ κλίμακα εἰς κλίμακα.
- [ΛΖ]. Τί μέν ἐστι δίεσις, τί δὲ ὕφεσις;
 Δίεσις μέν ἐστι πλεονεξία τοῦ τόνου, ὕφεσις δὲ μειονεξία τοῦ τόνου,
 θεωρουμένου δ' ἐπὶ τὸ ὀξύ· οἶον, τὸ γὰρ διὰ στήμα, τόνος μείζων ὢν,
 ὅταν γίνῃ τόνος ἡμιόλιος ποιεῖ δίεσιν· καὶ ὅταν γίνῃ ἡμίτονον ποιεῖ
 ὕφεσιν.

ΛΕ' 2. Ἡ φθορά εἶναι μία X: deest in ΕΛ ΕΑ Φ // ὅπου γίνεται X: γινομένη ΕΛ ΕΑ Φ
 ΛΖ' 2. εἶναι X: ἐστι ΕΛ ΕΑ Φ 4. γίνῃ X: γένηται ΕΛ Φ ΕΑ // καὶ ὅταν γίνῃ X:
 ὅταν δὲ ΕΛ ΕΑ Φ

